

Göran Ingebrand, goran.ingebrand@dom.se, 063-15
06 24

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över betänkandet Rapport från Bergwallkommissionen

Inledning

Tingsrätten konstaterar inledningsvis att kommissionen gjort en mycket noggrann och ambitiös genomgång av ett stort material och de slutsatser som kommissionen redovisat är mycket välgrundade. Tingsrätten instämmer i stor del i de olika slutsatser och förslag som kommissionen kommit fram till och redovisat i kapitel 13 – 14 i yttrandet.

Tingsrätten gör den bedömningen att den diskussion som förekommit i många olika sammanhang till följd av först de olika domarna mot Bergwall och sedan processerna där han friats har fyllt en viktig funktion genom att frågor om polisens, åklagarens och domstolens arbetsmetoder och bedömningar har lyfts fram i den offentliga diskussionen och belysts ur olika synvinklar. Inte minst har kommissionen i detta yttrande pekat på väsentliga brister i de utredningar som låg grund för åtalerna och i de rättegångar som sedan ägde rum. Detta yttrande får nu ses som en sammanfattning och kanske slutpunkt i den debatt som ägt rum under snart 20 års tid om ”fallet Bergwall”. Samtidigt är det naturligtvis viktigt att dra lärdomar av de misstag som gjorts i olika instanser och av olika befattningshavare.

Särskilda frågor som berör domstolen

Utredningen har varit förhållandevis mild i sin kritik mot domstolarna även om bevisvärderingen har ifrågasatts på en del punkter. Den kritiken kan tingsrätten instämma i. Utredningen har också pekat på några direkta fel i domstolarnas handläggning såsom att förordna sakkunniga som uppenbarligen har varit partsakkunniga och låta åklagaren lämna långa redogörelser för den tilltalades uppgifter i förundersökningen innan han sedan hördes i rättegången. I några andra si-

tuationer har domstolarna inte utnyttjat de möjligheter som rättegångsbalken faktiskt ger domstolarna såsom att ex officio kalla in vittnen. Det hade t ex varit motiverat när det gällde utpekade medgärningsmän.

Ett genomgående fel i rättegångarna har dock varit att tingsrätterna inte fått del av allt det material som förekommit i polisutredningarna. Domstolarna har helt fått förlita sig på den redovisning av förundersökningarna som skett av åklagaren och i vissa fall vittnesförhör med polismän från polisutredningen. Tingsrätterna utnyttjade alltså inte de möjligheter som fanns och då är det svårt att hitta något direkt botmedel mot att en sådan situation skulle kunna uppstå igen. Nu har också Straffprocessutredningen föreslagit att domstolarnas möjlighet att ex officio kalla in vittnen eller förelägga åklagaren att komplettera förundersökningen ska tas bort. Det förslaget har kanske inte så stor praktisk betydelse eftersom den möjligheten sällan utnyttjas i praktiken.

På flera ställen i utredningen framförs åsikten att det har varit tveksamt att ta in ett bevis ex officio eftersom det kunnat bli till nackdel för den tilltalade Bergwall. Det är samma diskussion som kan föras när det gäller sättet för domstolen att ställa frågor till personer som hörs i rättegången. Enligt tingsrättens uppfattning måste båda dessa åtgärder vara fullt tillåtliga för domstolen så länge resultaten eller svaren kan bli både till fördel eller nackdel för den tilltalade. Ofta känner ju domstolen inte till det eftersom det beror på vad bevisningen visar eller vad svaret är. I de här diskussionerna kan ibland märkas en överdriven försiktighet av hänsyn till situationen för den tilltalade. Man ska dock inte glömma bort att det också finns ett målsägandeintresse i dessa mål och det gör att domstolen inte enbart kan låta hänsynen till den tilltalade vara styrande.

Tingsrätten vill ändå peka på det principiella problem som kan uppstå i ett mål, nämligen att det finns material i polisutredningen som aldrig kommer till domstolens kännedom och som domstolen aldrig kan ha någon kännedom om, dvs precis som situationen var i Bergwallmålen. Det är också svårt att se hur domstolarna ska upptäcka att det finns mycket material som de aldrig får del av på annat sätt än genom att ställa frågor till åklagaren samtidigt som domstolen visar att brister i utredningen kan leda till ogillande domar. Man ska också ha i minnet att det kan vara svårt att utforma generella regler efter så exceptionella fall som Bergwallmålen har varit.

De förslag som utredningen lämnat vad gäller polisens och åklagarens arbete i olika hänseenden är välmotiverade och kan förhoppningsvis bidra till att den si-

tuation som uppstod i Bergwallmålen inte ska inträffa igen. Tingsrätten instämmer även i förslaget som berör rättspsykiatrin samt förslaget att kvalitetssäkra sakkunnigutlåtanden.

I detta yttrande har deltagit lagmannen Göran Ingebrand och rådmännen Kent Ehrenhök och Lars Nyberg

Som ovan

Göran Ingebrand